

Colofon

Idee & hoofdredactie
Maurice Hermans

Redactie
Hanna Lára Pálsdóttir, Charlotte Moolenaar & Hanna Zwart

Vormgeving
Ontwerpbureau Homo Ludens

Fotografie
David Doelen
Hanna Lára Pálsdóttir
Jos Reinders
Merlijn Mispelbaum
Pascal Moors
Submedia
Vincent Tiel Groenestege
Maurice Hermans

Kernteam
Rocco Malherbe & Fiedel van der Hijden
Cultura Nova
Maurice Hermans
Schrijver 'De Antistad – pionier van kleiner groeien'
Nicole Simons & Manon Souren
Gemeente Heerlen
Volmar Delheij & Peter Bertholet
Stadsregio Parkstad Limburg
Barry Braeken & Hanneke Koenen
IBA Parkstad
Evelien Habets & Jelle Merkus
Provincie Limburg
Gaston Gelissen, Hanna Lára Pálsdóttir, Saskia Franssen
Ministerie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Vincent Tiel Groenestege
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Initiatieven
Stadstuin Heerlen
HFC
The Bike Rack
Klimmuur
De Positieve Stad
Open Podium Heerlen x Cultura Nova
StreetArt Heerlen
Stadslab Heerlen
Neimed

Logo's Initiatieven

Logo's Partners

Tot ziens bij
Cultura Nova
21.08 → 30.08.2020

stad maak week

Editie #01

De STADMAAKWEEK bracht mensen bij elkaar die zich verbonden voelen met de toekomst van ons land. Er werd gesproken over de leefomgeving en wat dat betekent voor het nationale, regionale en lokale beleid. Er was veel discussie over het terrein Schinkel-Zuid dat tijdens de week van Cultura Nova in een Stadstuin is veranderd. Jong en oud, studenten en gepensioneerden, Heerlenaren en rijksambtenaren, artiesten en scholieren; iedereen heeft meegedaan.

De centrale vraag van deze STADMAAKWEEK was: Hoe voegen we - mentale en fysieke - ruimte toe aan de Heerlense binnenstad? En hoe kunnen we omgaan met de uitdagingen van de 21e eeuw zoals deze voor ons land in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) zijn beschreven? Hoe kunnen we deze aanpakken of blijven we hangen in het verleden?

Uit alle ontmoetingen bleek duidelijk dat we in Heerlen te veel in de vorige eeuw leven. Het wonen wordt gedomineerd door naoorlogse woningbouw en betonnen portiekflats. Het werken is

vaak op een afgelegen bedrijventerrein of in eentonige kantoorpanden.

De auto is dominant in de inrichting van de openbare ruimte en langzaam verkeer wordt nauwelijks bediend. De Oranje Oversteek is echter een gebaar in de goede richting!

Gelukkig wordt er in het land en ook in de regio Parkstad Limburg en in Heerlen al hard gewerkt aan het Nederland van morgen. Bedrijven, burgers en initiatiefnemers werken samen aan duurzame oplossingen, vaak op verrassende plekken. Ook op nationaal, regionaal en lokaal niveau zijn beleidsmedewerkers, politici, wetenschappers aan de slag voor de toekomst van de leefomgeving. Bijvoorbeeld door het maken van omgevingsvisies die als richtlijn dienen voor het denken en doen.

De oproep van de STADMAAKWEEK is om de mentale ruimte te vergroten door elkaar te blijven ontmoeten en zondig de culturele ruimte, de soft space, benutten om het echte gesprek met elkaar te voeren.

Tot bij de volgende STADMAAKWEEK!

Opbrengst van de
stadmaakweek
Schinkel-Zuid Heerlen
@ Cultura Nova
24.08 → 01.09.2019

Zo kan het ook!

De STADMAAKWEEK begon als idee en werd in korte tijd werkelijkheid dankzij de hulp van velen. Cultura Nova diende als 'softspace' - als platform - waarop allerlei initiatieven en partners met elkaar hebben gewerkt aan een nieuw stukje Heerlen.

De Stadstuin is een groene oase in een betonstad die langzaam verandert in Central Park. Dat de stad naar ruimte snakt blijkt uit het enthousiasme waarmee de Stadstuin is omarmd. Jong en oud, klein en groot, bewoners en voorbijgangers, de Stadstuin biedt letterlijk en figuurlijk ruimte aan mensen.

Mensen maken de stad en deze krant, en in het geval van de Stadstuin maken vele handen het onmogelijke mogelijk. Naast de deelname van vele enthousiaste burgerinitiatieven is opmerkelijk dat alle overheidslagen - van het rijk tot de gemeente - hun steentje hebben bijgedragen. Dat was ook de gedachte van waaruit we aan de slag zijn gegaan, Schinkel-Zuid als input voor de maatschappelijke dialoog rondom de NOVI.

Dit krantje is een impressie van geplande en spontane activiteiten die plaatsvonden gedurende de Stadmaakweek tijdens Cultura Nova 2019. Papier is geduldig, maar de initiatieven en gesprekken zijn het meer dan waard om een vervolg te krijgen. Daarom hopen we dat het hier niet bij blijft, maar inspireert en stimuleert tot een vervolg.

De Stadmaakweek heeft laten zien:
'Zo kan het ook!'

"Geef bewoners de ruimte en je zult zien dat er mooie dingen tot stand komen. Daarbij moeten zij op de goede manier ondersteund worden; ook door de overheid. Dus het gaat om het creëren van mentale ruimte."

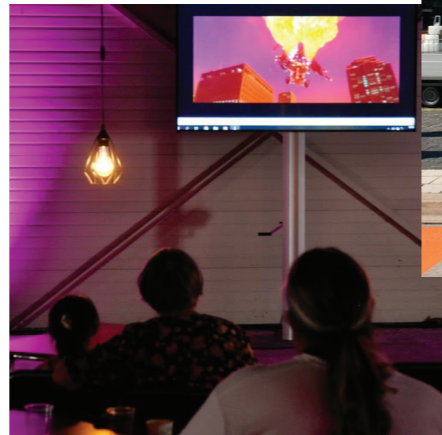
Nicole Simons & Jos Reinders

Cinema of Hope

Science Fiction films zitten vol beelden van onze toekomst. SciFi specialist Dan Hassler-Forest maakte een compilatie van voorstellingen van onze stedelijke samenleving in Science Fiction films uit Hollywood. Tijdens Cultura Nova was de Places of Hope Imaginary Cities te zien, een film van 10 minuten waar maar liefst 78 films langskomen (nu ook te vinden op YouTube).

"Stadmaken in Heerlen = rock 'n roll."

Vincent & Maurice

Het hoeft niet zo mooi, als het maar leeft!

Hierbij enkele notities van mijn ervaringen met deze stadmaakweek als vrijwilliger in de stadstuin. Wat was het geweldig om daar samen te zijn, te delen en mij ook wel in het zweet te werken. In en voor het groen!

Ik keek natuurlijk even terug naar het gedicht van Edith de Gilde dat ik eerder aan iedereen van onze initiatiefgroep stuurde. En echt deze week liet een glimp zien van deze droom, zelfs scheen de zon bijna altijd!

Ik deelde deze droom met een van de vele voorbijgangers (opvallend was dat bijna niemand voorbijging als je even een praatje aanknoopte). Een meneer noemde het onze groene stadstuindroom.

In het algemeen vinden de mensen het groen in de stad saai en anoniem en bij iemand viel het woord nutteloos. Het heeft geen ziel en nodigt niet uit tot recreëren. En niemand voelt zich er verantwoordelijk voor.

Wat opviel was dat de levendigheid die de door ons geschapen plek uitstraalt zo gewaardeerd wordt.

En iedereen is enthousiast over een groener stadscentrum. En dus denk ik dat we het begrip "groen" anders moeten gaan definiëren.

Er zijn natuurlijk mensen, met name ouderen, die een door de gemeente aangelegd en onderhouden Stadstuin wel zien zitten. Maar ook zei iemand van hen: het hoeft niet zo mooi, als het maar leeft!

Samenwerken om te veraldelen

Parkstad staat voor een hele grote veranderingsopgave. Deze plek in het hart van de regio, tussen theater, winkelgebied en uitgaanscentrum staat daarvoor symbool. Wij hopen dat deze plek van stenig winkel- en kantoreengebied verandert in een gebied waar mensen elkaar ontmoeten, spelen en tot rust kunnen komen in het groen. Dat vraagt samenwerking en de wil om tot resultaten te komen. Daar staat Parkstad voor.

Stadsregio Parkstad Limburg - Peter Bertholet

Klaagmuur

De meest opvallende thema's op de notities van bezoekers en inwoners bij de klaagmuur gaan over het weer; de wens voor meer groen in de stad en 'chill'-plekken; de behoefte aan activiteit voor jeugd en jongeren [speeltuin; skatepark; etc]; reacties op politiek; boodschappen die aan naasten gegeven worden; de wens voor beleving en nog meer (straat-)kunst in de stad; en het klagen over het klagen.

- bewaakte fiets enstalling bij maankwartier
- weg met het strooien van duivenvoer in de stad. Gaarne snelle actie!!
- fietsers, scooters, brommers en motoren uitbannen uit de binnenstad
- gras hier moet gemaaid worden
- een skatepark waar het mensen niet tot last is
- meer groen en meer chillplekken
- er is te weinig graffiti
- laat het park blijven
- meer leegstand slopen, meer plek als dit
- dat er vaker events als de spiegel tent op het plein gegeven worden
- sloop de blokken op de promenade en behoud de tuin en maak hem zelfs groter
- ik word af en toe echt gek van als ik mensen zie die een slechte relatie hebben met alcohol en drugs. ik wil ze helpen, maar kan dat niet
- er is te weinig groen voor kids
- er moet hier een barretje komen met ijsjes
- jammer dat hier geen speeltuin is
- ik vind dat de stad te leeg is
- ze moeten hier geen gebouw plaatsen. Heerlen is zo veel mooier!
- geef dak en thuislozen + verslaafden een plek!
- hou de stad kindvriendelijk!
- doe maar gewoon gratis parkeren
- prullenbakken vaker ledigen en rommel in de stad opruimen.
- maak van de pleintjes een bewonersplek
- geef meer aandacht aan de vele gevels

“Ik verwachtte een oase van rust en kreeg een bmx/skate speelplaats.”

een bewoner

‘Orange is the new white’ in Heerlen

Het is nog even wennen, voor de voetganger en de automobilist. Als je dit voor het eerst ziet denk je; ‘huh?’ Oranje zebra-strepen in plaats van witte, die geen echte zebra-strepen zijn, omdat ze haaks staan op de gebruikelijke witte zebra-strepen. De ‘orange-zone’ is een experiment. De intentie is het oversteken van het Burgemeester van Grunsvenplein (voor Theater Heerlen) naar het Schinkel-Zuid terrein voor iedereen makkelijker te maken. De gemeente Heerlen en Cultura Nova hopen dat door de nieuwe ‘oranje-oversteek-zone’, waar natuurlijk iedere weggebruiker even aan moet wennen - op den duur gaat zorgen voor een betere verbinding.

Het experiment ‘orange is the new white’ duurt een jaar - tot de volgende versie van Cultura Nova in augustus 2020.

Dit blijft toch wel?

“Dit blijft toch wel?” is de meest gehoorde reactie op de Stadmaak invulling van Schinkel-Zuid. Mensen snakken naar groen in de binnenstad, maar dat gaat verder dan een grasveld of een park. Dat gaat vooral over ontmoeten: als IBA Parkstad mochten we vele bewoners ontvangen bij onze bus. Met verhalen over de loods, over de gemeente, over de blokken op de Promenade, maar vooral ook over een plek die eens een keer uitnodigt tot blijven, zonder commercie. In tegenstelling tot het buiten Cultura Nova-tijd kille Van Grunsvenplein of het horecaplein. Wij gunnen de regio dat het experiment mag groeien en bloeien. Dat oud en jong elkaar daar blijven vinden. Dat bewoners de ruimte voor initiatief krijgen in samenwerking met allerlei overheidspartners. Als IBA worden we burens van de groene buitenplaats en dat verplicht. We willen graag de komende twee jaar ons blijven inzetten voor deze plek, blijven stadmaken en blijven verbinden.

IBA Parkstad - Barry Braeken

Hoe hoog moet zo'n windmolen zijn dal?

Tijdens Cultura Nova is het mogelijk een blik te werpen in de toekomst. In het theater staat Panorama Nederland, een 360 graden beeld van Nederland, dat is gemaakt door het College van Rijksadviseurs. Panorama Nederland is een toekomstperspectief voor de ruimtelijke inrichting van Nederland.

Leerlingen van het Grotius college, Vrijeschool Parkstad en van SBO De Griffel stapten op woensdag 28 augustus 2019 het panorama in. Aan de hand van pittige stellingen gingen zij met elkaar in debat over onderwerpen als klimaatverandering, de energietransitie, het verduurzamen van de landbouw en over de woningopgave.

Veel leerlingen kwamen met elkaar tot de conclusie dat deze maatschappelijke vraagstukken gevolgen hebben voor de manier waaronder we ons land inrichten. Ook hebben ze ervaren dat deze vraagstukken niet op zichzelf staan, maar nauw met elkaar verbonden zijn. Ook de vraag wat je van de overheid mag verwachten en wat kun je als burger zelf doen, leiden tot verrassende inzichten op. Kortom: een mooie discussie over de toekomst van ons land, met jonge inwoners van Heerlen die de toekomst mede bepalen.

Er stond vroeger
r stiekem
w l g

De positieve respons van raadsleden stimuleerde hen om het plan verder uit te werken. De Stadmaakweek tijdens Cultura Nova bood hen daarnaast de kans om hun ideeën via activiteiten te demonstreren op het terrein Schinkel-Zuid.

Uit de vele gesprekken met bezoekers en omwonenden werd duidelijk dat er een grote behoefte is aan een groene plek in het centrum. Een bewoonster van de Promenade noemde dit zelfs de longen van de stad. Tijdens de Stadmaakweek werd de initiatiefgroep ondersteund bij het

maken van een eerste schets of prototype van hun plan. Dit najaar wil men dit presenteren aan de gemeente en toestemming vragen om te terrein naar eigen inzicht in te richten. Ook het onderhoud wil men zoveel als mogelijk zelf ter hand nemen. Niet alleen de planten in de Stadstuin zijn afgelopen week gegroeid; ook het zelfvertrouwen van de bewonersgroep is flink toegenomen.

Meewerken? Mail naar: stadstuinheerlen@gmail.com

Heerlen Fuckin'g City!

De Stadmaakweek was voor ons als Heerlen Fucking City (HFC) een perfect voorbeeld van samenwerking en verbinding met de stad. De zelfgemaakte fietsen van de jongens van het AZC in combinatie met onze eigen georganiseerde seven-to-smoke dance battle was een hoogtepunt. Dit werd door veel mensen bekeken en vastgelegd.

“Zaken die tevoren niet waren
gepland, blijken toch te werken.”

Barry (IBA)

Het lef van Heerlen

‘Theaterspektakel en muurschilderingen tonen lef van urban Heerlen’ was de kop van een artikel van Annette Embrechts van de Volkskrant op maandag 26 augustus. ‘Theaterfestival Cultura Nova richt het vizier op culturele initiatieven en stadsontwikkeling. Het is een van de grootste multidisciplinaire festivals van Nederland, met een sterke traditie in buitenspektakels, circusvoorstellingen, dansperformances, beeldende kunst, installaties, concerten en de laatste jaren steeds vaker pro-

jecten rond verhalen en ontwikkelingen in de zuidelijke regio. Het festivalhart met zandstrand en grasland heet Park Urbana, als symbolische aanzet voor een groener centrum.’ Met het artikel slaat Annette Embrechts de spijker op de kop!

Een beter compliment hadden we haast niet kunnen krijgen met alle initiatieven die zich manifesteren tijdens festival Cultura Nova,

“Ik dacht dat bewonersparticipatie, zeker in een krimpgebied, altijd ging om oudjes die dat interessant vonden. Ik zie nu deze dagen dat er een hoop jongeren op geheel eigen wijze, echt actief bezig zijn met Schinkel-Zuid, met hun stad Heerlen, dat verrast me op een positieve manier en ik word er blij van. En ik moet mijn beeld dus bijstellen hierover.”

Barry (IBA) & Saskia (BZK)

We gaan hier toch niet mee

nooit een houdbaarheidsdatum op de levensmiddelen.”

Een 80-jarige dame uit Heerlerheide die bij de 'no-waste stand' op een bankje kwam zitten

“Super dat er aandacht besteed wordt aan urban sports en het behoud van kleur en groen in de stad. Een nadeel is wel dat met zo'n temperaturen als dit weekend, je niet snel geneigd bent om in de volle zon te gaan zitten. Er is weinig schaduw te vinden.”

Lizzy, 21 jaar

Na de sloop van winkelcentrum De Plu op Schinkel-Zuid resteerde een saaie vlakke met grasfalt. Een groep van 25 bewoners vond dat jammer en bespraken ideeën om het terrein om te vormen tot een stadstuin. Niet alleen tuinieren maar ook bewegen, ontmoeten en spelen vormen onderdeel van hun idee. De naam van de initiatiefgroep is Stadstuin Heerlen.

In april van dit jaar hebben zij hun idee gepresenteerd tijdens de ideeënmarkt van de gemeente Heerlen.

Landmakers

Overall in het land geven mensen vorm aan hun eigen leefomgeving en onze gezamenlijke toekomst. Ze creëren omgevingen die hoop en inspiratie bieden. Bijvoorbeeld omdat ze laten zien hoe we lokaal onze eigen voedsel kunnen produceren, groen in de tuinen kunnen aanleggen om biodiversiteit te vergroten of eigen energie kunnen opwekken. Dit zijn mensen die aan de toekomst van Nederland werken en daarmee bewust of onbewust een bijdrage leveren aan de omgevingsvisies waar nationale, regionale en lokale overheden aan (moeten) werken. In een bijeenkomst met enkele mensen uit Zuid-Nederland zijn we in gesprek gegaan over hoe overheden en

deze mensen - we noemen ze landmakers - aan de belangrijke opgaven van de NOVI samen kunnen werken. Geen makkelijke opgave om samen aan wonen, werken, leefbaarheid, klimaatverandering en energietransitie te werken. Maar men is ervan overtuigd dat we ver kunnen komen met een goede wil. Soms is er zelfs maar één persoon voor nodig om het verschil te maken. Vertrouwen en verbinding zijn essentiële waarden van de samenwerking. Het kan helpen om de 'soft space' op te zoeken, een plek om in een informele sfeer over beladen onderwerpen te kunnen praten. Daarom zijn ontmoetingsplekken in de stad zo belangrijk. Er is een oproep om elkaar te blijven opzoeken en koffie helpt beweerde een ervaringsdeskundige in de groep.

zoals de Stadmaakweek dat op zaterdag wordt afgesloten met het eerste maatschappelijk NOVI-debat.

Het volledige artikel is te lezen via de Volkskrant en op culturanova.nl

Hub! Hub!...Hoera!

Wij van PANDA zijn een podcast aan het maken over Hub Savelsbergh, oftewel Hub de Sloper. Aflevering 1 'Hub va Heële' kun je luisteren via <https://pandacollectief.wordpress.com>, maar voor de volgende afleveringen zijn we nog op zoek naar verhalen! Ken je een goed verhaal over Hub en/of het Heerlen van Hub, stuur dan een mailtje naar hubhubpodcast@gmail.com

Wij van PANDA spraken op 25 augustus 2019 onder meer het volgende:

Nina Er zijn scheppers, behouders en vernietigers. Brahma, Vishnu en Shiva. Peuts, van de Mortel en Savelsbergh. Hub de Vernietiger (destructief)

Merlijn Hub de Shiva, winkbuul, wethouder, legende, kruidenier op stadsontwikkeling, sloper. HubHub! Hoera. Hub Savelsbergh. Wij zijn PANDA.

- 1981: de historische panden aan de wilhelminastraat
- 1884: het arbeidsbureau
- 1985: de witte boerderij
- 1985: station Heerlen
- 1985: zwembad ter worm
- 1995: de oude nor
- 1996: het sportfondsenbad

Nina We kunnen ons voorstellen dat Hub of jullie er niet zo van gediend zouden kunnen zijn op een indringende wijze als deze benaderd te worden. Maar goed, we bedoelen het niet slecht: wie een omelet wil maken moet immers eieren breken. Dat heeft Hub trouwens ook gedaan. Hij heeft Heerlen tenslotte klaargestoomd voor de toekomst.

Merlijn Klarstomen of niet: je kan niet een heel dozijn eieren met doos en al platwalsen met een deegroller en dat koken noemen. Dat is geen koken, dat is slopen! Als je een sloper bent dan sloop je. Dan gooi je een stad plat. De maak je alle oude, lege ruimten weer evenwijdig met de grond. Alsof je oude opgesloten lucht uit verpakkingplastic drukt. Plof en het is plat. Evenwijdig met de grond.

Nina En dan kan je opnieuw beginnen. Dan is er wat ruimte.

Merlijn Ja... "ruimte".

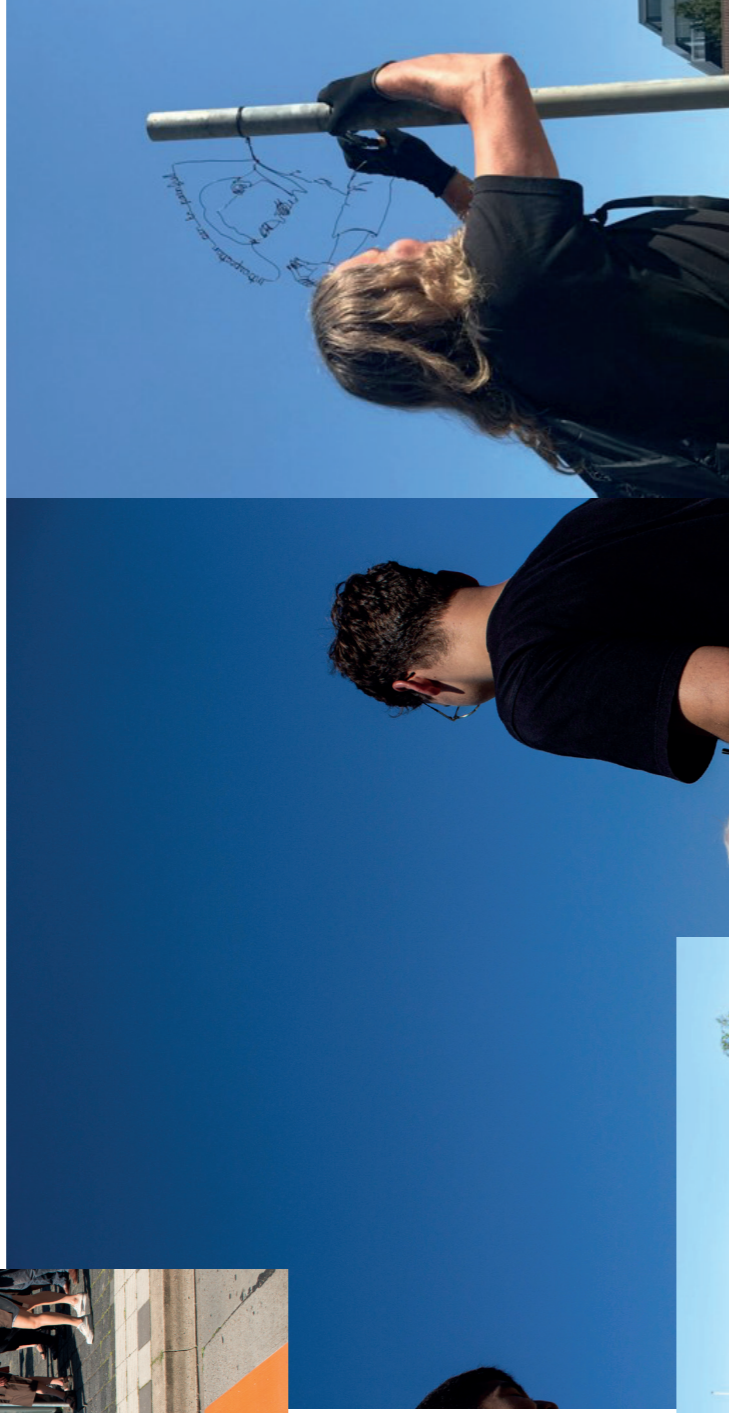

*“Een tuin planten
is geloven
in morgen.”*

Anke Turk

*“Wee eerdberen wil
plukken mot zich bukke:
niets komt voor niets.”*

Limburgs gezegde

*“Ouwwhoer! Heerlen
is echt een kutstad!”*

Bewoner Schinkel

*“Introspection can be
painful.”*

Spenser Little

*“De spontane
ontmoeting door deze
plek is onbetaalbaar.”*

Bewoner Schinkel-Zuid

Samen Stad maken!

Stadmaakweek @ Cultura Nova, 24.08 → 01.09.2019